

No spočtuj skutky svoje so svedomím svojím a uznať musíš, že dosavádne jednanie tvoje bolo nesvedčné na slovenského mladíka, ktorý keď raz dospeje na muža, má prevziať na bedrá svoje tak významný, od otcov zdedený, svätý úkol, úkol vzkriesenia, znovuožitia a oslávenia svojej reči, národa a vlasti...

Ja stál som zmeravený duchom pred touto vyššou bytosťou. sťa biedny hriešnik pred spravodlivým sudcom. Všetko, čo som ku svojmu ospravedlneniu prerieť mohol, splynulo v slovo: „milosť, milosť!“

„Milosť, načo milosť?“ odpovie sladkozvučne kráska. „Neod-súdila som ťa, len posúdila. Ešte nie je všetko ztratené, bo keď badám v žiarnom oku tvojom dojem pokania a iskru pevného predsavzatia. Tu nádej v plnom kvete. Chráň sa ale moderného pokrytstva a cudzých vtipov! Hlásaj smelo svetú, čo ukrývaš v útrobach srdca svojho, buď stálym v presvedčení svojom, staň si rezko na postać národného diela a mužným sebazaprením, vy-trvalou prácou, neohrozenou vôľou dôjdeš ciela slávy! Ja ti chcem byť vernou družkou pri trnistom trude tvojom, sľúb mi ale, že v objatí mojom neodchýliš sa od hesla: „Všetko za Boha, národ a vlasť!“

„Áno, sľubujem, ba prisahám ti to, anjelská Slovenčina moja! Celý život svoj zasvätiť velebnému heslu tomu!“ volal som nadšene, „Áno, pris — — —“ Nedopovedal som. Bájočná deva zmizla; ja precítnul zo sna májového. — — —

Snivý obraz zmizol sťa vzdušné fata morgana, no na miesto jeho objavila sa skutočnosť. Tajne cítil som vo sne, že bájočná deva je krásna Slovenčina moja, Bohom mi udelený dar a prvým bozkom sladkých úst materských sverený mi poklad. Všemocný Boh duchom sna upamätal ma na sväté povinnosti, ktoré som po-dlžný svojej rodnej reči, národu a vlasti. — — —

Ja porozumel som pokynutiu tomuto a na znak, že vo sne danú prisahu neberiem na ľahko, robím prvý krok na vytknutej dráhe ku posvätnému dielu. Nastienením sna májového chcem upa-mätať svojich vrstovníkov na úkol nám nadelený a prebrať jich zo snivej liene do žitia práce na národa roli dedičnej. Krok to prvý, ťažký, neistý, no však len „naprej, Boh pomôži!“ — —

Miloň.

Osudná návšteva.

„Brrr! však ste ma chladno prijala!“ plesknúc za sebou dvermi zvolala slečna Olga Tomkova, a zvrtnúc sa na opätku zagánila na pohovku za pecou, kde obyčajne zvykla sedávať jej priateľka Klára, vysoká, štíhla blondýna, naklonená nad nejakým románom. I teraz práve bola dočítala kapitolu, zavrela knihu a veselým hlasom od-povedala:

„Veru, jako obyčajne!“ a mrzuto doložila: „Ani sa nečudujte! Keď je taký zhubný vetor, nemožno lepšie túto izbu vykúriť, lebo to ustavične izbou previeva, keď sú obloky oproti sebe. Len sa prizrite, jako záclonou pohybuje! Nemôžem vystáť vetor! Celú noc ani len oka zažmúriť mi nedá večná obava pred ohňom. Nešťastné slamenné strechy! — A vy čo tak pozde idete?“

„Klárka, ja cítim zase opak vašich slov. Rada mám vetor! Už hodnú chvíľu stála som medzi dvermi a načúvala tajomnému šumu. Ba musím sa priznať, ten boj povetria i v mojej hrudi nezbedu vystrája: búri, dráži, že mne samej nemožno vyznať sa v tom chaose rôznych citov. Rozplakala bych sa, ale slzy nedaj Bože! Ešte pieseň najbližej k pomoci mi stojí. Však nie sťa slávika lubozvučná pieseň, ale skôr mumľaniu medveďa lebo hvizdu vetra podobná.“

„Hahaha! Zdá sa mi... Či pamätáte sa? Raz, o plot opretú, s tvárou do neba vyvrátenou zastihla som vás hviezdy obdivovať. Práve sletela jedna hviezda a skoro som sa polakala, s takou až detskou radosťou zatlieskaly ste rukama, za čím, pamätám sa, jako čoby dnes bolo bývalo, nasledovaly tieto slová: „Pravdu mám! Pravdu mám! i nebo mi dosvedčilo: deňná jasná obloha rovná sa modrým snivým a večernia hviezdnatá čiernym ohnivým očiam.“ A zase, keď na jar raz z mesta — kde ste zimovali — domov vás dodaly, bavila ste sa v kvetinovej zahradke pred oknami. Išla som vám na kompliment. Hodila ste sa mi kolo krku, že som sotva dechu popadala a upozorňovala ma: „Klárka! jaro je krásne, dnes je krásno, tu je krásno! Pozrite to kolo nezabudôk, jako si s ním slniečko pohráva — i človek tak s vencom sladkých upomienok.“ A zamyslely ste sa. Musela som sa usmiať. Vedela som, koľko bilo. Už zase svietil nový meteor na firmamente vašich známostí, jako i teraz, jestli sa nemýlim. Ba koľký raz ste to už zalúbená? Zalúbená? Nie, neverím, žeby to láska bola. Ja si ju cele ináč predstavujem! Som zvedavá, či sa vy raz opravdove zalúbite. Ale už je aj dosť neskoro, a ešte sa mi chce drkotať. Poďme radšej spať!“

Bolo už po polnoci, keď lahodné ticho zavládlo izbou. Divý vetor a rozbúrené city Olgine razom utíchly. Vonku poletuje sňah a myseľ devinu obletujú sladké sníčky.

„Povedz mi, dievčatko, jako sa ti spalo,
či sa ti tej noci o mne nesnívalo?

Veru sa mi, milý, každej noci sníva,
s tebou moje srdce vo dne v noci býva.“

„Ej, či ste ružovej vôle, Olga! Nefazi sa vám tak na lačný žalúdok rozdrapovať sa?“ hovorila Klárka, hoviac si v mäkkých poduškách.

„Nefazi! Pardon! Dobré ráno a — porúčam sa!“ zaobalená v teplú vlnenú šatku opustila izbu.

„Pa! Ja za to ale ešte nevstanem!“ A slečna Klárka viedla ďalej asi takúto samomluvu: „Divné decko, menivé jak aprílové

počasie. Hneď je vospustná, ani čoby bola čertom posadlá; narobi krikú, smiechov, navyvádza hlúposť, potom to obanuje a chodí zase jako zmoklá kura, zronená, zadumaná, že z nej slova nevytiahneš. Človek by ju lutoval, keby jej toho pokania dopriať nemusel. Najviac ma mrzí to jej bláznenie sa za každým kabátom. Hovorí, že láske nedá sa ani vyhnúť, ani jej vzdorovať nemožno. Skoro by som jej závidela, že i za ňou blázni sa temer každý, keby onej láske nestála nenávisť za päťami. Ľudia považujú ju za koketku, kto ale lepšie pozoruje jej chovanie, musí tvrdiť, že to iba šťastie. Pekné šťastie, ktoré treba stokrát oželiť, jako to u Olgy na dennom poriadku. Každá zábava jej draho padne; potom už sožiera sá vlastnými myšlienkami. Raz na moju otázku, čo je takou neľudskou, odpovedala mi: „Jako môžem mať ľudí rada, keď ma ľudia nenávidia? Jako bych mohla od ľudí lásku žiadať, keď sama cítim, že som jej nie hodna!“ Tak to ide ďalej, kým opäť nový zjav neupúta jej chimérne myšlienky. Nikto by neočakával premenu, jaká s ňou stane sa: spokojnosť žiari jej z tváre, jej chovanie je samá nežnosť, laskavosť. Všetko ju zaujíma. Celé dni, noci blúdi po prírode. Každá vetvička šepoce jej sladké slová, každé kvietko spovedá svoje tajnosti. Doma vyspevuje samé dojemné piesne; vtedy poznať, jakú spústu citov v srdci prechováva. V menšej spoločnosti býva až rozpustilou. Na veľké zábavy nerada chodí; nie je to pre ňu priaznivé pole k víťazstvu, lebo kdekoľvek príde, vyhľadáva zábavu s tým najkrajším a v prípade, že patričný je už okkupovaný, zostáva mrzutou a stráňa sa spoločnosti.“

Opusťme Klárku s jej hlasnými myšlienkami a stopujme drobné stupaje na čerstvom bieluškom sňahu. Hneď sme u cieľa; najtiah nám zísť dolu príkrym briežkom k slamou krytej, starej, dosť čisto držanej budove. Vo dverach pod návratím mihla sa hrubou šatkou odiata majestátna postava, v ktorej poznáme našu známú Olgu.

„Jaj, pane kandidát, skoro sme sa na dobré ráno bozkaly? Vy už hore?“

„Už dávno, slečna! Teším sa prajnej náhode, že tu doma prvý smiem vám dobré ráno zavinšovať. Nemohol som spať a — —“

„A ešte by mohol tri noci nespáť, keby ťa mohol, dievčatko, dostať! Nedajte sa vysmiať, mladý bratec! Rada vás vidím jako veselého, zábavného hosťa, ale, jak len nemáte úmysel dobrú vôľu mi kaziť, núb nevzdychajte jako stará babka,“ a pri tom nadudreno pozrela do očí skonfundovaného zbožňovateľa.

„Obstříháte vtáku krýdla a kázete mu lietat,“ vetil smutným hlasom a zahľadel sa do zeme.

„Pletky! Badám, že trátíte hlavu. Jak zavčasu nevytriezveté, vypoviem vám z priateľstva. Budte mužom a nie slabochom! Láska nedá sa ani vyprosiť, ani vynútiť, to viete! — Čo stojíte jako svätý za dedinou? Hanbíte sa, že vás musím lutovať?“ S opovržením odvrátila sa a zase lútostne pozrela na úbohú obeť, potom miernejšie, ale predsa ironicky pýtala sa:

„Či ešte vidíte vo mne anjela?“

„Anjela so sladkým srdcom!“ V jeho pohľade zračil sa veľký ból.

„Možno,“ podotkla celkom ľahostajne. „I ľudské srdce podrobené je štyrom čiasťkam roku. V mojom srdci na tento čas krutelná zima si dvorí a vaše horúce slová jako zmrzlý sneh naň dopadajú. Všetkým väčšia zima, tým jasnejšie noci bývajú. Čím chladnejšie moje srdce, tým jasnejšie moje myšlienky.“ A hlas jej znel tupo, keď pokračovala: „I moje srdce preplnené je láskou, ale niet toho slnca, pod ktorého lúčami roztála by jeho stuhnutá kôra. Bol čas, v ktorom klamala som sama seba, ohrievajúc sa na spálených hrudách mesiačka, ale ten zašiel a zase nový a nový vychodil a srdce moje vždy to isté zostávalo. Už myslela som, že „ústa moje hádam nikdy nezaznejú citom lásky,“ „v tom duch nádeje krásne sa zjaví,“ vytvor to len fantasie, mŕtvý ideal, ale jediný ideal. A ja ho ľúbim, o ňom snívam, ho ospevujem. Pre druhú ľúboť niet miesta v mojom srdci!“

„A keď ožije mŕtvý ideal? Keď zasvieti slniečko —“

„A zapadne? O tom potom! Ale už ste celý zsinálny, čo ostrý mráz zo všetkých strán na vás doráža. Aby moja ľadová nemoc nedokázala sa byť epidemickou, poďme sa zohriať pohárom kávy. Nechcem si vziať na svedomie vašu študentskú dušu!“ zasmiala sa veselo a vstúpila do príjemno vykúrenej svetlice. Kandidát ju nasledoval. Zasadli k stolu. My prajme jim dobré chute k raňajkám.

A. B.

Stanislav Vilhelmovič,

veľkokupec v pätnástom storočí.¹⁾

Píše *Pavel Križko*.

Až do nedávnych čias domnievali sa vzdelaní ľudia nripospol, že historia záleží výlučne v tom, keď sa vypočítajú jednotliví králi a panovníci, v bojoch preslávení vojvodovia, vojny, mor, ohne, povodne a vôbec násilné prevraty a hrmotné diela, ktoré obyčajne iba boria to, čo ľudská pilnosť nastavala, a ničia, čo ľudský um

¹⁾ Tento zaujímavý článok dosta i sme s nasledujúcim príspevom na redakciu tohoto časopisu:

Blahorodý Pane!

Náhodou sme oba bezpochyby súčasne mysleli na kultúrnu historiu nášho národa, bo Vy ste začal v „Národných Novinách“ uverejňovať svoje články „Slovenská kultúra,“ ktoré bych ja dal zlatými písmenami tlačiť a doručit každému Slovákov, aby si jich opätovne čítal a vtlačil hlboko do pamäti i aby naručil i svojim potomkom, aby to isté urobili, a ja som sa máličko prv prichytil ku nakresleniu takého kultúrneho obrazu zo života slovenského.

Pravda, Vaše články priskorily moju prácu a zdvojnásobnily moju pilnosť. Vďaka Vám za ne srdečná.

A ponevác som sa ja na Vašej práci tešil a kochal, slušno je, abyh Vám tiež niečím sa zavďačil.